

hittani térről mindinkább letérő felekezeti vitákat és támadásokat, amelyek üléseken és lapokban nyilvánosságra kerülnek. Szükségesnek tartanám, hogy főleg a felekezeti lapok ne térjenek le a személyi és politikai polémiai terére.

Korántsem értem, hogy a felekezeti, főleg theologiai folyóiratok elhagyják a kontroverz kérdések tudományos kutatását és tárgyalását, csupán az az óhajom, hogy a kérdések a mindennapi életet és az állampolgári békés együttműködést ne zavarják. Ha ez a közelmúlthoz hasonlóan megtörtént, a felekezeti lapok hazafias áldozatot hozva, azokra tovább ne reagáljanak.

Tudomásvérrel végett jelzem, hogy azonos szövegű iratot küldöttem a prot. felekezeti lapoknak is.

A fellívást a M. K. melegen üdvözlö: „Meg kell szűnni a támadásoknak, csak így szűnhet meg a védelmi harc” és hallgatását attól teszi függővé, hogy „megszűnnek-e a katolikusok (kat. Egyházunk, dogmáink, papjaink, szerzeteseink, vagyónk) elleni támadások”.

Sz. L.

Sozialistische Monatshefte, 32. Jg. 63. Bd. 1926. október.

A kultúra és a civilizáció ellentétéről ír ebben a számban Friedrich Herz, a „Rasse und Kultur” szerzője, a divatos fajelméletek éles kritikus. „Feindschaft zwischen Kultur und Zivilisation” címen. A kultúra és civilizáció szembeállítását a német népszerű tudományos és politikai irodalomban, sőt a szépirodalomban is sokat hangoztatott jelzővé lett, és ez a jelszó gyakran szembeálló politikai tendenciák kifejezője és támogatója. A két szó eredete, jelentése eltérő: kultúra előbb a talaj, majd a lélek megművelését, civilizáció az ember megszelídülését, polgárosodását jelenti. A német filozófusok különbséget tesznek a szellemi és társadalmi élet magasabb és alacsonyabbrendű komplexumai között és így Kant és Wilhelm Humboldt megkülönböztetik egymástól a kultúrát és a civilizációt, és ezek fölé rendelik az erkölcsösödést és a szellemi művelődést. Nietzsche a *Wille zur Macht*-ban szembeállította egymással a kettőt: „Kultur contra Zivilisation”. A k. és c. csúcspontjai nem esnek össze. A legmagasabb kultúra korszakai erkölcsileg mindig romlottak voltak, és az emberi állatszeliidítés (civilizáció) haladásának korszakai türelmetlenek voltak a kimagasló, merész szellemekkel szemben. A c. mást akar mint a k.: talán éppen az ellenkezőt”. Végre Spengler címélete szerint a kultúrának civilizációvá való megmerevedése mindig újra visszatérő történelmi folyamat. Míg a német szellemi életben hatalmas hullámokat vert ennek az ellentétnek a gondolata, másutt alig tűnik fel: franciáknál és angoloknál a civilizáció fogalma magában foglalja a szellemi kultúrát. Az antagonizmus felállításának az alapja, szempontja nagyon különbözik az egyes óráknál. F. Hertz három típusba sorozza ezeket a szempontokat. Az elsőnél a szembeállítás alapja a cél: kultúra a szellemi és erkölcsi javak termelésére és ápolására szolgáló intézményeknek, vagy ezeknek a javaknak az összessége, civilizáció az anyag javak termelését célzó és biztosító apparátus. Maguknak a szellemi, lelki javaknak az értékelése is különbözik: a felvilágosodás kora az intellektuális fejlődést értékeli a legmagasabbra,

Rousseau a romlatlan, természetes ember érzelmi életét, a szív jogait dicsőíti, a romantikus világfelfogás a kedély (Gemüt) misztikus fogalmát állítja szembe a hideg értelemmel. A Gemüt a lelki életnek önmagában kielégülést találó teljessége — az aláhúzottak Hegel szavai — hálás téma a pszichoanalitikus számára — élet az igazi kultúra, a latin népeké csak civilizáció. A behatóbb elemzés alatt feloldódik ez az ellentét. A szellemi kultúra és az anyagi civilizáció szolgálatában álló intézmények nem választhatók el egymástól: az állam, a jog egyformán szolgálja mind a kettőt, a civilizáció a magasabb kultúra alapja és a tudomány a technikai-gazdasági fejlődés hatalmas lendítője. A munka maga a civilizáció elemi funkciója, egyszersmind erkölcsi és értelmi érték és mint ilyen teszik a német pedagógusok a munkaiskola tanításának központjává. Az értelmi fejlődés nem áll ellentétben az érzelmi élet mélységével, sőt a civilizációnak energia-kimélő, felszabadító hatása finomabb, műlyebb, tágasabbkörű érzelmi életet biztosít az emberiség mind szélesebb rétegei számára. A másik, különösen Spengler felfogásában ez antagonizmus alapja az ellentétes komplexumok eredete. A kultúra valami ösztönszerű, a civilizáció racionális, tudatos. Mély kulturája van a hagyományos, harcias nemességnek, a papságnak, a földművesnek, a civilizáció a városi társadalom sajátja. A kultúra a racionalizálódás folyamatában megmerevedik, újabb lendületet az acélos, friss fejek adnak a történelmi fejlődésnek. Ime, a kultúra és civilizáció szembeállítására Spengler szkeptikus, fatalisztikus világnézetében, csakúgy mint a romantikus világfelfogásban a nacionalista, faji ellentétek kiélezésére vezet — amint hogy abból indul ki a tudat alatt. Kristálytisztán tűnik fel ezekkel szemben a harmadik álláspont. Nietzsche felfogása. Kultúra az erős hitben gyökerező lelki egység, stílus-egység, civilizáció a nagy tömegeknek a kövér legelőn kérődöz holdogsága. A kultúráért való harc egyben véres harc a hatalomért. Nietzsche meg nem értett, kiforgatott szavaival veszedelmes, gyalázatos játékot űztek, űznek demagógusok és zavaros, sötét fejek. A kultúrára kellene alkalmazni ma Goethe szavait a „Gemüt“-ről: „30 évig nem volna szabad a németeknek kedély-ről beszélni, akkor lassanként megint kifejlődnék lelkükben. Ma ez a szó csak elnézést jelent a saját és mások gyöngvével szemben“.

P. K.

K

ju
en
tú
an
ek
szí
toi
kis
tov
mc

ség
ok
hat
tuc
szé
bai
ten

ner
dot
mir
tarl
mé:
me:
ilye
sze
ból
me:
élet
má
töbi

köz
Am
s it
birc

51